

Affairs-Division van Eisenhowers hoofdkwartier, *Shaef*¹, kunnen bereiken dat militairen van het Militair Gezag in een vastgesteld en door dat hoofdkwartier aanvaard aantal (een z.g. *War Establishment*) naar Duitsland zouden kunnen gaan – voor Ferwerda's 'repatriëringsofficieren' die, onder Sociale Zaken ressorterend, geen militairen waren, zou dat niet gelden, tenzij te hunnen behoeve een aparte regeling werd getroffen. Die regeling kwam er: eind september '44 verklaarde *Shaef* zich bereid, te zijner tijd Nederlandse '*liaison-officers*' ('repatriëringsofficieren') tot Duitsland toe te laten. 'Nadien', zo schreven wij in deel 9, 'werd de aandacht van Ferwerda's Regeringscommissariaat vrijwel volledig in beslag genomen door de problemen van de tienduizenden *Displaced Persons*, die in Frankrijk en België aangetroffen werden², maar toen Duitsland begin mei '45 capituleerde, was er nog steeds geen *War Establishment* vastgesteld voor de Nederlandse '*liaison-officers*' – een categorie officieren die men in het Geallieerde militaire apparaat ook in het geheel niet kende. Evenmin beschikte het Regeringscommissariaat over vervoermiddelen, bijvoorbeeld om onmiddellijk hulp te bieden aan in de Duitse gevangenis en concentratiekampen bevrijde Nederlanders.'

Deze passage in deel 9 is niet geheel juist geweest: in werkelijkheid waren in mei '45 zeven-en-vijftig Nederlandse '*liaison-officers*' opgeleid, gemilitariseerd en door *Shaef* aanvaard, maar, aldus het eindverslag van het Militair Gezag, 'het Regeringscommissariaat (kon) geen voldoende contact met hen krijgen, want dit moest door tussenkomst van *Shaef* worden gelegd en *Shaef* kon alleen overleg plegen met militaire instanties. Dit is een grote tegenslag geweest voor de Regeringscommissaris en zijn ambtenaren die niet gemilitariseerd waren.'³ Anders gezegd: er kon door Ferwerda geen centrale leiding worden gegeven aan de officieren van zijn dienst; dezen waren bovendien niet bewapend en konden dus met geen enkele Geallieerde voorhoede meetrekken.

Nadat de eerste concentratiekampen in Duitsland waren bevrijd (dat geschiedde midden april), werd door de daar aanwezige Nederlanders

¹ *Supreme Headquarters Allied Expeditionary Forces*. ² Dat werk moest, door het ontbreken van een militaire status, onder grote moeilijkheden worden verricht. 'Het kostte', aldus een rapport d.d. 30 maart 1945 van Ferwerda's missie in Parijs, 'veel inspanning om met de beschikbare werkkrachten snel een bruikbare organisatie op te bouwen. Gebrek aan telefoon, licht, verwarming en transport maakte dit gedurende de wintermaanden niet gemakkelijker.' (*Eng.*, punten l en m, gestenc. bijl. 156).

³ (Min. van Oorlog) *Overzicht der werkzaamheden van het Militair Gezag gedurende de bijzondere staat van beleg, 14 september 1944-4 maart 1946* (1947), p. 191-92.